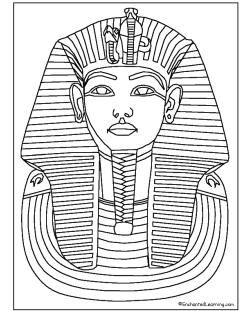

Egypte in de Bijbel

Intro

In Genesis gaat het met name over de 'schepping' van het volk Israël.

In dit zelfde boek vinden we echter ook informatie over Egypte, een volk wat in de Bijbel ook een grote rol speelt; vaak niet ten gunste van het volk Israël. In Genesis komen we 52 keer de naam Egypte tegen.

De geschiedenis van deze twee volken is tot aan het einde van de tijden met elkaar verbonden, als een soort onafscheidelijke combinatie van tegenpolen.

Egypte

Het ontstaan van de naam Egypte

Egypte is een van de oudste beschavingen ter wereld. De naam 'Egypte' is afgeleid van de naam van de god Ptah. Ptah komt voor in oude Egyptische verhalen, als degene die alles schiep door iets te zeggen. De naam van het heiligdom van Ptah in Memphis heet 'Hwt-ka-Ptah'. Die naam werd later gebruikt voor het hele gebied er omheen. 'Hwt-ka-Ptah' betekent: 'Huis van de ka van Ptah' wat in het Grieks werd omgezet als 'Aeguptos', waarvan de verbastering 'Egypte' is afgeleid.

Twee delen

De Hebreeuwse naam voor Egypte is: 'Mitsrajim. De naam heeft een tweevoudige uitgang, wat er op wijst dat het staat voor iets wat uit twee delen bestaat.

En dat klopt ook wel met de situatie van Egypte, want het land bestaat eigenlijk uit twee delen: opper-Egypte en neder-Egypte. Het bovenste deel is droger en minder vruchtbaar dan het lagere deel. De Nijl (= stroom of rivier) is de levensader van Egypte en stroomt van het hogere zuiden naar het lagere noorden en komt uiteindelijk in de Nijldelta terecht, waar hij uitmondt in de Middellandse Zee.

Arabische lente

Egypte is de afgelopen maanden wereldnieuws geweest vanwege de Arabische lente. Het volk stond op tegen president Mubarak, wiens naam 'de gezegende' betekent. Het plein van de vrijheid, Tahrirplein, stond centraal in het nieuws.

Egypte kent een lange geschiedenis van machtswisselingen. Omstreeks 3200 voor Chr. werd Egypte een koninkrijk. Ca. 3000 jaar lang werd het land geregeerd door dynastieën, families die de macht aan elkaar doorgaven. Veel beroemde Farao's kwamen in deze tijd aan de macht. Later kwam Egypte onder de macht van Assyrië, Babel, de Grieken en de Romeinen. Vanaf de 7^e eeuw na Chr. werd de macht overgenomen door Islamitische Arabieren. Tot aan de 18^e eeuw regeerden vervolgens de Turken. In de 19^e eeuw werd Egypte gekolonialiseerd door de Fransen. Eind 19^e eeuw kwam Egypte onder Brits bestuur. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het land onafhankelijk. Na de staatsgreep in 1952 kwam het leger aan de macht. Tot aan 1978 leefde het land op gespannen voet met Israël. De presidenten bleven afkomstig uit het leger. Mubarak - een dictator - was tot op heden de laatste. In 2011 droeg Mubarak na een massale opstand de macht over aan generaals van het leger. Momenteel is het volk in afwachting van democratische verkiezingen. Men hoopt op vrijheid. Toch zal ook Egypte pas werkelijk vrij worden als dé Gezegende verschijnt, de Heere Jezus Christus.

Een doodskist in Egypte

Het boek Genesis eindigt met de zin: *'En Jozef stierf, honderd en tien jaar oud, en men balsemde hem, en hij werd in een kist gelegd, in Egypte.'* (50:26)

Een merkwaardig slot...

Egypte heeft - letterlijk - het laatste woord in het geboorteverhaal van het volk Israël. Dat is merkwaardig, gezien het feit dat niet Egypte, maar het volk Israël in dit boek de hoofdpersoon is.

Genesis eindigt met de dood van Jozef. Een doodskist is geen gebruikelijk einde voor een bijbelboek. Er is maar één ander bijbelboek wat ook het graf als einde heeft: Jesaja (66:24). Hier lezen we over het einde van de tegenstanders van God, als de Messias zal komen om recht te doen.

Aan het begin van Genesis vinden we een doodse situatie (er is geen leven mogelijk op de aardbol van Gen.1:1-2) en het boek eindigt ook met de dood.

Genesis sluit af met een open einde. Het volk van Abraham verblijft in het buitenland en zal daar voorlopig nog wel even blijven. Gezien de belofte aan Abraham is dit een open einde. Er zijn niet zo veel Bijbelboeken met een open einde (vb. Richt.21:25 en Ezra 10:44).

Nogmaals de kist van Jozef

De kist van Jozef komt nog een keer aan het einde van een bijbelboek terug (Joz.24:32-33).

Aan het einde van het boek Jozua lezen we over de begrafenis van Jozef in het beloofde land. Men heeft zijn kist meegenomen tijdens de woestijnreis (Ex.13:19) en nu werd het lichaam van Jozef definitief begraven.

Dit gebeurde in de tijd dat ook de twee geestelijke leiders van de Jozua-periode stierven en begraven werden; Jozua en Eleazar. Op dat moment bevond het volk Israël zich in een zeer gezegende periode, een 'gouden eeuw' in de geschiedenis van Israël. Het volk genoot van de zegeningen in het beloofde land, die de Heere beloofd had als ze in geloof en gehoorzaamheid voor Hem zouden leven (Joz.1:1-9).

Aan het einde van het eerste boek (Ps.1 t/m 41) van de Psalmen (Ps.40:8) - wat correspondeert met Genesis - vinden we een verwijzing naar de dood van de grote Jozef, de Heere Jezus Christus.

Opmaat

Een kist in Egypte... het betekent beslist meer dan een merkwaardig en triest open einde van een verhaal. We kunnen het zien als een opmaat naar de rest van Gods plan. 'Hoe zal het verder gaan ... met Israël ... én met Egypte?'

Egypte in Genesis

We komen Egypte op vier plaatsen in het boek Genesis tegen.

1. Abraham vlucht naar Egypte vanwege een hongersnood (12:14-20).
2. Abraham huwt met Hagar, een Egyptische slavin (Gen.16) en verwekt daar Ismaël bij.
3. Jozef wordt - door Ismaëlieten - verkocht naar Egypte (37:12 e.v.) en wordt uiteindelijk de redder van de Egyptische bevolking, de volken om Egypte heen en ook van zijn eigen familie. Jozefs familieleden - de aartsvaders - komt in Egypte wonen, in Gosen wat ten oosten van de Nijldelta ligt. Daar wonen ze uiteindelijk ruim 400 jaar en worden ze slaven.
4. Wat ook het vermelden waard is, is dat de Egyptenaren afstammen van Cham (Gen.10:6-20; Ps.78:51 en 105:23).

De rol van Egypte in de Bijbel

We komen Egypte na Genesis vele malen tegen in de Bijbel.

Historische mijlpaal

Egypte wordt in de Bijbel nogal eens aangehaald als de plek waar vanuit het volk Israël door God bevrijd werd.

Deze gebeurtenis (Ex.1-13) blijft voor het volk van God het absolute voorbeeld van Gods almacht en van Zijn goede bedoelingen (Hand.7:9-36).

Het is een historisch moment, een nationale mijlpaal; een gebeurtenis die bezongen moet worden (Ps.81:11; 80:9; 105:23-28).

*'Gij hebt een wijnstok uit Egypte uit gegraven, Gij hebt volken verdreven en hem geplant'.
(Ps.80:9)*

Het is een historisch moment om je kinderen en kleinkinderen over te vertellen, zodat ze vol vertrouwen op God weer verder de toekomst in kunnen gaan (Ps.78:-57).

Bondgenoot met een luchtje

Behalve een plaats van slavernij, heeft het land Egypte - als buurland in het zuiden - voor Israël ook de rol gehad als veilige plek, als vluchtplek.

We komen in de Bijbel verschillende voorbeelden hiervan tegen.

- Abraham (Gen.12) vanwege de honger.
- Hadad (1Kon.11:17-18) en Jerobeam (1Kon.11:40) tijdens de regering van Salomo. Uria (Jer.26:21).
- Het overgebleven volk in Juda, na de verovering van het land door de Babyloniërs (2Kon.25:26; Jer.41-44).
- Zelfs Jozef en Maria met het kind Jezus vluchten naar Egypte (Matth.2:15).

Lange tijd werd Egypte hoofdzakelijk gezien als een machtige en vooral nuttige bondgenoot. Koning Salomo trouwde met de dochter van de Farao (1Kon.3:1; 9:16) en zette daarmee een slimme politieke stap. Dat deed hij met praktisch alle buurlanden om zich heen (1Kon.11:1).

Tijdens de regering van Salomo's zoon Rehabeam, bleek de Farao echter een vijand te zijn van Israël. Hij viel het land binnen en roofde onder meer de tempelschatten (1Kon.14:25).

Omdat Palestina een doorgangsroute was voor de legers van beide kanten, werden ook de koningen van Israël regelmatig in de strijd tussen de grootmachten van die tijd - Assyrië en Babel - betrokken. Soms - vooral in de tijd van de Assyrische overheersing - werd Egypte door Israël gezien als bondgenoot (2Kon.17:4; Jes.30-31), maar door andere koningen (Josia) ook als vijand, die niet zomaar het grondgebied mocht betreden (2Kon.23:29; 2Kon.35:20-27).

Nebukadnezar, de belangrijkste koning van het Nieuw-Babylonische rijk, maakte een einde aan de ambities van Egypte, in de slag bij Karchemis (2Kon.24:7; Jer.46:2).

Het kan handig lijken om als land zo'n machtige buurman te hebben, maar God is er niet blij mee. Door de mond van de profeten laat Hij onomwonden weten dat Egypte geen verlossing zal kunnen geven (Jes.31:1; 36:9; Jer.2:36). Dit te meer, omdat hij de Assyriërs en de Babyloniërs gebruikt om Israël en Juda te straffen voor hun zonden.

Rabsaké, de generaal van de Assyriërs, verwoordt het vertrouwen op Egypte op een treffende manier: *'Egypte is als een rietstaf. Je denkt er op te kunnen leunen, maar hij zal je hand doorboren'* (2Kon.18:21-24. Jes.36:6; Ezech.29:6).

Wie op Egypte vertrouwt, zal daarvoor een prijs betalen.

Beeld van de zonde

Egypte heeft in de Bijbel niet alleen een letterlijke betekenis, maar ook een figuurlijke. Egypte is het beeld van de zonde, van het genieten van de wereld, van dat wat God niet wil.

Zelfs na de bevrijding uit Egypte, bleven de Israëlieten terug verlangen naar Egypte (Ex.16:3; Hand.7:39). Uiteraard wilden ze niet terug naar de situatie van slavernij, maar bijvoorbeeld wel naar de betrekkelijke welvaart die ze daar hadden in de vorm van voedsel. God haalde hen niet alleen uit Egypte vanwege de slavernij, maar ook vanwege de goden en gruwelen van dat land (Ezech.20:6-7).

Dat deze zaken (die deels als positief en deels als negatief beleefd werden) echter niet te scheiden zijn, leren we uit het feit dat al die mopperende Israëlieten nooit zijn aangekomen in het beloofde land. Wie zich niet onvoorwaardelijk richt op dat wat God vraagt en belooft, komt niet echt los van de situatie waaruit hij of zij verlost is.

God wilde hen niet alleen uit Egypte halen, maar Hij wilde Egypte ook uit hen halen.

Egypte is in de Bijbel beeld van de wereld. Als we verlost zijn uit de macht van de duisternis (Kol.1:13), dan geldt voor ons de opdracht om deze wereld niet gelijkvormig te worden (Rom.12:2) en ons niet in te laten met de afgoden (1Joh.5:21), maar ons te richten op de dingen die horen tot Gods koninkrijk (Kol.3:1-3). Niet meer de zonde zal de leiding hebben over ons leven, maar de genade (Rom.6). *'Niet meer ik leef, maar Christus leeft in mij!'* (Gal.2:20).

Opnieuw naar Egypte

Een aantal profetieën vertellen dat Israël later opnieuw naar Egypte zal gaan (Hos.8:13-14; 9:3).

We hebben het hier over de inwoners van het Tienstammenrijk (vaak aangeduid als Efraïm), die door de Assyriërs gedeporteerd zijn naar delen van dit grote rijk, waaronder Egypte (Hos.9:17). Dit alles was het gevolg van Israëls afval van God. Na zoveel eeuwen van waarschuwen, was nu bij de HEERE de maat vol en werd de straf over Israël voltrokken. Het Tweestammenrijk zou enige tijd later ook gedeporteerd worden, maar dan door de Babyloniërs.

Ogenschijnlijk lijkt de Bijbel zich tegen te spreken als we in Hos.11:5 lezen dat Efraïm níet zal wekeren naar Egypte. Assur zal over hen gaan heersen. Als we echter bedenken dat Egypte in 663 voor Chr. ook veroverd werd door de Assyriërs en de Egyptenaren ook werden gedeporteerd naar allerlei landen (Jer.46:19; Ezech.29:12; 30:22-23, 26), dan wil Hos.11:5 zeggen dat Israël niet zal terugkeren onder macht van Egypte - de macht van Egypte als autonome natie - maar wel in dat gebied gebracht zal worden (althans een deel van de gedeporteerden), onder het gezag van Assyrië.

Verstrooid

Hoe zeer de tien stammen en later ook de overgebleven Joden verstrooid werden over alle landen, blijkt onder meer uit een beschrijving van de schrijver Philo aan de Romeinse keizer Calgula.

Hij schreef dat *'Jeruzalem niet alleen als hoofdstad van Judea beschouwd moest worden, maar als het centrum van een natie, verspreid over oneindig veel plaatsen, die hem bekwame versterking kon leveren voor zijn verdediging'*. Onder de gebieden waar Joden verbleven, rekende hij de eilanden Cyprus en Kandia, Egypte, Macedonië en Bythinië, het rijk van de Perzen en de steden in het Oosten, met uitzondering van Babel, van waaruit de Joden toen deels verdreven waren.

Alexandrië

In Alexandrië - een grote stad in Noord-Egypte - is in de twee eeuwen voorafgaand aan de geboorte van Jezus, de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament ontstaan. Zeventig geleerden hebben destijds de Tenach vertaald in het Grieks.

Ook in het Nieuwe Testament gaat het een paar keer over de stad Alexandrië of (Joodse) inwoners daarvan (Hand.6:9; 18:24; h.27-28). Apollos kwam hier bijvoorbeeld vandaan (Hand.18:24). In Alexandrië woonden - vanwege de verstrooiing - veel Joden.

Verbonden

De meeste verdreven nakomelingen van Abraham bleven op Jeruzalem georiënteerd. Velen van hen bezochten hun thuisstad bij de opgangsfeesten (Pascha, wekenfeest en loofhuttenfeest).

Lukas beschrijft in het boek Handelingen de uitstorting van de Heilige Geest in Jeruzalem en zegt over de ervaring van allen die daarbij zijn: *'Parthen, Meden, Elamieten, inwoners van Mesopotamië, Judea en Capadocië, Pontus en Asia, Frygië en Pamfylië, Egypte en de streken van Lybië bij Cyrene, en hier verblijvende Romeinen, zowel Joden als Jodengenoten, Cretenzen en Arabieren, wij horen hen in onze eigen taal van de grote daden Gods spreken'* (Hand.2:9-11). Ook de Joden uit Egypte delen hier in de zegen die past bij de ontvouwing van Gods plan met Israël.

Onhandelbaar kind

Het volk Israël was een kind toen het uit Egypte kwam (Hos.11:1; Jer.2:2) en vanaf dat moment is God dit kind gaan opvoeden (Vb. 2Kon.21:15; Hos.11:3).

Als 'volwassene' zou Israël het koninkrijk van priesters zijn, wat de volken zou leren wie Israëls God was (Ex.19:5-6).

Terugkijkend op de geschiedenis, kunnen we zeggen dat Israël is blijven hangen in de puberfase, in het schoppen tegen de Vader en het heulen met de volken en hun zonden. In het boek Hosea lezen we treffend hoe de HEERE, de grote Pedagoog, Zijn kind Israël uiteindelijk - weliswaar door een zeer stevige aanpak - zal krijgen wáar en hóe Hij het hebben wil. Israël zal de geestelijke volwassenheid bereiken tijdens het Messiaanse rijk, wat bij de komst van Christus zal aanbreken.

Jezus en Egypte

In het begin van onze jaartelling later kwam er opnieuw een Jozef in Egypte terecht. Samen met zijn vrouw Maria en hun Kind moesten zij vluchten voor koning Herodes en weken daarom uit naar Egypte. Toen de dreiging was opgeheven, keerden ze terug naar Galilea, opdat de Schrift vervuld zou worden: *'Ik heb mijn Zoon uit Egypte geroepen'* (Matth.2:15).

Egypte was op dat moment het land wat uitkomst bood voor de toekomst van Jezus.

In de eindtijd zal Jezus Christus echter uitkomst bieden voor de toekomst van Egypte.

Profetieën over Egypte

De profetieën over Egypte kunnen we verdelen in vervulde en onvervulde profetieën.

Egypte en Babel

In Jeremia 46 en Ezechiël 29-30 vinden we profetieën die hun vervulling vinden in de tijd van de veroveringen door Nebukadnezar.

- Jeremia 46. Dat het oordeel over Egypte slaat op de tijd van Nebukadnezar, blijkt uit de verzen 2, 13, 24 en 26. Uit vers 19 wordt helder dat ook de inwoners van Egypte gedeporteerd zullen worden en een periode in ballingschap zullen verblijven.
- In Ezechiël 29-30 lezen we over de verwoesting van Egypte, de verstrooiing (deportatie - 29:12; 30:22-23, 26) van de Egyptenaren en later een herstel tot een nederig koninkrijk. Na een algemene aankondiging in 29:1-16 wordt in de verzen daarop duidelijk dat al het voorzeggde in vervulling zal gaan door toedoen van Nebukadnezar (vers 29:19; 30:10, 24-25).

Egypte en Israël in de toekomst

Aan het einde van Jeremia 46 (vers 26b t/m 28) vinden we een profetie voor een verdere toekomst, die ook nu nog steeds niet geheel vervuld is.

- De situatie in Egypte zal weer (voor een lange tijd) stabiliseren.
- De Israëlieten zullen ook uit Egypte terug keren naar het beloofde land.
- God zal voorgoed afrekenen met de volken, inclusief Egypte.

Vooraf het gegeven dat hier gesproken wordt over de terugkeer van de Israëlieten, is een sterke aanwijzing voor het feit dat deze profetie vervuld zal worden in de eindtijd, als God Israël zal herstellen. In Jeremia 46 wordt hierover in summier bewoordingen gesproken, maar op andere plaatsen is hier meer informatie over te vinden. Lees o.a. Jes.11:11; 27:13; Zach.10:10.

In alle drie de gedeelten worden Egypte (én Assyrië) genoemd als plaatsen waarvan uit de verdrevenen terug zullen keren.

Jesaja 19

Het sleutelhoofdstuk met onvervulde profetie over Egypte is Jesaja 19. We vinden hier de Godsspraak over Egypte. Hoe zal het Egypte vergaan in de toekomst?

Samenvattend kunnen we met Zach.10:11 zeggen dat God Egypte (en ook Assyrië) zal aanpakken in de eindtijd. De macht van Egypte zal vergaan, maar daar komt wel iets geweldigs voor in de plaats.

Uit vers 24 blijkt dat we hier te maken hebben met onvervulde profetie, omdat het alles te maken heeft met de plaats die Israël zal gaan innemen; een zegen in het midden van de aarde. Aan het begin van dit hoofdstuk wordt ook gesproken van de komst van de HEERE op een wolk.

In de eerste verzen (1 t/m 4) lezen we dat de HEERE Egypte zal gaan aanpakken. Er zal een burgeroorlog komen. Met zal tevergeefs hulp zoeken bij allerlei occulte machten. Egypte zal onder macht komen van een hardvochtige koning. In combinatie met vers 16-17 zou dit kunnen wijzen op het optreden van de wetteloze, die in die tijd vanuit Jeruzalem (Juda) een 'korte tijd' zijn schrikbewind uitoefent (Dan.11:28-43 - zie met name vers 42-43).

In vers 5-10 wordt beschreven hoe de Nijl - de levensader van Egypte - haar glorie zal verliezen en hoe de economie ineens zal storten. Geen wijsheid zal de Egyptenaren kunnen redden (vers 11-15).

Als de situatie in Egypte een dieptepunt zal bereiken (vers 16-17), zal er iets bijzonders gebeuren. Er zullen vijf steden zijn die de taal van Kanaän spreken en er zal een altaar voor de HEERE zijn in het midden van Egypte en een gedenkteken ter ere van de Heere (vers 18-19).

Eén van deze vijf steden wordt bij name genoemd: stad van verwoesting / verstoring / van de zon (per vertaling verschillend). De uitdrukking 'stad van de zon' is gevonden in één van de bekende Dode Zeerollen (tussen 1947 en 1956 bij Qumran). Mogelijk duidt dit op de stad Heliopolis (zonne-stad), die - als centrum van de zonnecultus - gedurende lange tijd een van de belangrijkste religieuze centra van Egypte was.

In vers 19-21 lezen we over de totale ommekeer die tot stand zal komen als de Egyptenaren de HEERE zullen erkennen en tot Hem gaan roepen. Hij zal hen 'tot hen een Heiland en Meester zenden; Die zal hen redden' (vers 20). De Egyptenaren zullen de HEERE leren kennen en ze zullen Hem dienen met slachtoffer en spijsoffer.

Hier zal vervuld worden wat geschreven staat in Ps.68:31 (dat dit een profetie voor de toekomst is blijkt uit vers 1-5). Ook uit Egypte zullen mensen komen om God te aanbidden in Jeruzalem (vs.30).

In vers 22-25 lezen we over de zegen en het herstel wat Egypte ontvangt. Niet alleen voor Egypte zal dit gelden, maar ook voor Assyrië (het huidige Syrië) en uiteraard ook voor Israël. Deze drie landen zullen in de toekomst de drie voornaamste landen zijn in het midden van de aarde, die tot zegen zullen zijn voor heel de wereld (vers 25).

Egypte en de wereld

Er is een treffende overeenkomst tussen de ontwikkelingen die in deze profetie over Egypte genoemd worden en de gebeurtenissen die de wereld als geheel in de eindtijd zullen overkomen. De profetie geldt letterlijk voor Egypte, maar in breder perspectief voor de wereld, waarvan Egypte in de Bijbel een beeld is.

- (Vers 2) Burgeroorlog > Opstand tegen elkaar (Mark.13:8).
- (Vers 3) Verwarring > Algehele verwarring van de heidenvolken door de Heere (Ps.33:10). In de eindtijd zullen de mensen in de wereld in verwarring gebracht worden en zelfs in de waan verkeren dat ze met elkaar God wel kunnen verslaan (Op.16:14).
- (Vers 4) De harde koning > De heerschappij van de wetteloze op aarde.
- (Vers 5-10) Steeds meer een onleefbare situatie voor de mensen; het ineensstorten van alles wat vastheid biedt > In het boek Openbaringen lezen we hoe dit voor de hele wereld zal gelden.
- (Vers 11-15) Wijsheid biedt geen uitkomst meer > Wat blijft er in de eindtijd over van alle (eigen)wijsheid wat mensen altijd houvast gegeven heeft? De wijsheid van de wereld is voor God dwaasheid (1Kor.1:20).

Heil voor alle volken

Jesaja 26:9b zegt: *'Want wanneer Uw oordelen over de aarde komen, leren de bewoners van de wereld wat gerechtigheid is.'*

De volkeren zullen eerst terecht komen in geestelijke en economische armoede. God zal hier op aansturen. Alles wat hun vastheid gaf, zal het laten afweten. Er is nog maar Eén die kan helpen en dat is God Zelf.

Israël zal volgens de profetie van Jeremia het 'hoofd van de heidenvolken' worden (Jer.31:7) als het rijk van de Messias zal aanbreken (zie o.a. Jes.53:10-12; Mich.5:2; Hagg.2:7-9; Zach.9:9-10; de Psalmen 9:8; 22; 72; 85:9-13; 96:10-13; 98; 99:1-4).

Als er een oordeel zal gaan over de wereld, zal God de Heiland zenden, de Messias. Nog eenmaal zal Jezus - Gods kind - naar Egypte gaan (Hos.11:1; Matth.2:15).

Hij geeft overvloed en zal de wereld zegenen en heerlijkheid brengen, zodat uiteindelijk het profetisch Woord werkelijkheid wordt:

'Want de aarde zal vol worden met de kennis van de heerlijkheid van de HEERE, zoals het water de bodem van de zee bedekt' (Habakuk 2:14).

Gesprekspunten

- Historische mijlpaal > Zien op Gods daden.
- Bondgenoot > Op wie steun je?
- Beeld van de zonde > Breken met de zonde.
- Toekomstperspectief. De dingen (ook voor de eindtijd) kunnen duiden.
- Waarschuwing voor de volken. Waarschuwing voor de eindtijd.
- Heil voor de volken.
- Verbanden in de Bijbel (dwarsstudie).